valamint új (Tornai-dombság) leletéről a Calandrella e kötetében olvashatunk önálló cikket.

Endes, Mihály, Szabó Sándor
Szentgyörgyi Péter, Balog Péter

SISAKOS SÁSKA (ACRIDA HUNGARICA) ELŐFORDULÁSA A HEVESI-SIKON.1992. júniusában a pélyi Rakottyás Festucetum pseudovinae gyepén fogtunk egy példányt, amely az első és eddig egyetlen ismert előfordulása a vidéken.

Ambrus Béla

NAGY HŐSCINCÉR (CERAMBYX CERDO) REPÜLÉSÉNEK SZOKATLAN KITOLÓDÁSA. 1995. X. 17-én egy hím példányt figyeltem meg a Debreceni Nagyerdő klinikai területén lévő öreg tölgyön. A faj néhány évtizede még közönségesnek számított az itteni bogárfaunában. Az eredeti élőhelyét jelentő öreg, helyenként száradó tölgyeket azonban szinte hetenként vágják, sokszor teljesen indokolatlanul, máskor kicsinyes anyagi érdekből. Ezzel milliós kár keletkezik a bennük élő cincérivadékok és imágók elpusztításával. Az öreg tölgyek fokozatos, módszeres eltüntetésével megszűnnek a denevérek téli és nyári búvóhelyei, sok énekesmadár költőodúja, ehhez jön a nyaranta több hétig tartó kánikula, amit a környékbeliek a lombok árnyékának eltűnése miatt tapasztalni fognak. Az 1994 decemberében a Nagyerdőn végzett tölgy kivágásokkal igen sok, csak ebben a biotópban élő rovar pusztult el, amelyek hiányát a rovarfauna további szegényedése jelez.

Szabó Sándor

LÁPI PÓC (UMBRA KRAMERI) ELSŐ ADATA A KELETI-FŐCSATORNÁBÓL. 1995 október 15-én elektromos halászgéppel halfaunisztikai vizsgálatot végeztem. Az 52. fkm-nél (a nagyhegyesi híd alatt mintegy 100 méterrel) a csatornát szegélyező nádfalból 3 darab fiatal példány került elő. E védett halfaj előfordulását az teszi különösen jelentőssé, hogy a Hortobágy vizeiből eddig nem, míg a Tiszából utoljára 36 éve került elő.

Kovács Béla

KURTA BAING (LEUCASPIUS DELINEATUS) A BÓDVA-FOLYÓBAN. 1994. augusztus 30-án a folyó Perkupa és Szalonna közötti szakaszán végeztünk mintavételezést egy apró szemű, keretes hálóval. A nagyszámú befogott halegyed között (domolykó, sujtásos küsz, szivárványos ökle) 2 pd. kurta baingot azonosítottunk. Az egyik mintegy 6,5 cm-es, a másik valamivel kisebb testméretű volt. E védett, nem túl gyakori és a folyóból eddig nem ismert halfaj a partközeli vízparti és víz alatti (submers) növényzettel dúsan benőtt viszonylag sekélyebb zónából került elő. Ezek a partszakaszok külön mikrohabitatit képeznek, ahol mélyebbre bevágott vagy ellaposodó partfalak között kiszélesedve meglassul a víz futása (pl. Perkupa - Szalonna között) és a meder aljzata feliszapolódik. Ilyen lassú vízáramlású, magasabb trofitású helyeken gazdag vízinövényzet is kialakul, főként a partközeli sekélyebb mederrészekben, amelyet elsősorban a nagy mennyiségű fonalas zöldalga telepek, továbbá gyökerező hínárok és más higrofil növények alkotják (pl. Myostis palustris, Rorippa sp.). Ez lehetővé teszi olyan halfajok tartós megjelenését is, amelyek a növényzettel fedett víztereket kedvelik, másrészt gazdag

zooplankton állomány kialakulását is eredményezik (pl. Gammarus spp.). A kurta baingok is a fentiekben leírt mederrészekből kerültek elő. Vélhető, hogy a Bódva hasonló élőhelyi feltételeket biztosító szakaszaiban e faj szintén előfordul nyúldomolykó ivadék, domolykó, sujtásos küsz és szivárványos ökle (esetleg mások) alkotta táplálkozó haltársulások tagjaként. A faj meghatározásában Endes Mihály működött közre.

Juhász Lajos

FEHÉR GÓLYA (CICONIA CICONIA) JANUÁRI ELŐFORDULÁSA. 1995. január 2-án egy adult egyed repült alacsonyan Egerben a belváros felé.

Ambrus Béla

DARUVONULÁS DEBRECEN FELETT. 1995. okt. 10-én 20^{30} - kor egy darucsapat vonult át Debrecenben a Libakert felett. A levegő párás volt, teliholdnál. Egyedszámukat nem lehetett megállapítani, csak hangjuk után ismertem fel őket. Valószínűleg a Hortobágy felé húztak.

Mikecz Károly

FÜLESKUVIK (OTUS SCOP) FÉSZKELÉSE A HORTOBÁGYON. A 80-as évek második felében a Hortobágyi Nemzeti Park északi pusztáján szolgálatot teljesítő területkezelő, Bodnár Mihály jelezte, hogy az egyik éjszaka (május) füleskuvik hangját hallotta, a kezelői háztól nem messze, egy kis ligetes erdőfoltban. E faj hortobágyi fészkelése azonban még hosszú évekig nem nyert bizonyítást. Jelentésének egzaktabb megállapítása érdekében kb. 20 db kisméretű odút

helyeztünk ki abban a térségben, amelyeket rendszeresen ellenőriztünk. 1993 végére meghozta a régen várt eredményt. Ez év májusában Tarr János munkatársunk fedezte fel, hogy az egyik odút füleskuvik foglalta el. Magam Endes Mihály és Gergely Lajos kíséretében győződtem meg minderről. Szerencsénkre zavarás nélkül sikerült megfigyelnünk az általunk kihelyezett odú nyílásában a kotló példányt. Június végére 3 fiatal sikeresen kirepült.

Dudás Miklós

JÉGMADÁR (ALCEDO ATTHIS) A MÁTRÁBAN. Recsk mellett a Búzás-patakon láttam egy halászgató példányt 1982. november 7-én.

Endes Mihály

SZALAKÓTÁK (CORACIAS GARRULUS) KÉSŐI FIÓKANEVELÉSEI A HEVESI-SÍKON. A Heves-Borsodi-síkon 1300 km^2-en kezelt szalakóta mesterséges fészekodútelepnek a Hevesi-sík DNY-i részében elhelyezkedő, s az egész telep egyharmadát képező egységében 1995-ben a vizsgált 23 szalakóta fészekalj közül kettőben a fiókák - a többi fészekalj átlagos július 10-20. közötti kirepülési idejével ellentétben - jóval később hagyták el az odúkat. A tiszanánai Sáskásban augusztus 3-án 3, a kömlői Kocsordosi-legelőn augusztus 5-én 4 meggyűrűzött fióka hagyta el az odút. Valószínűleg a fészekkonkurens seregély (Sturnus vulgaris) nevelhette fiókáit a szalakóták megszokott odúiban, annak tojásrakásának idején. Ebből adódóan húzódhatott el a költés kezdete ill. a fiókák kirepülésének ideje.

Ambrus Béla

SZALAKÓTÁK (CORACIAS GARRULUS) SZOKATLAN MÉRETŰ TOJÁSAI. A Hevesi-síkon kihelyezett szalakóta mesterséges fészekodúkat a faj kotlásának időszakában ellenőrizve két fészekaljnál 1-1 a szokványostól eltérő méretű tojást találtam. A tiszanánai Hattyús-dűlői odúban a tojás mérete 24,2x20,1 mm, s a szintén Tiszanána határában lévő Sáskásban 29,3x25,2 mm volt. Az előbbi tojásban annak rendkívül apró mérete ellenére elhalt embriót találtam, amíg az utóbbi terméketlennek bizonyult. Egyébként a szalakóták átlagos tojásmérete szakirodalmi adatok alapján 36x29 mm, saját 1994-95-ös méréseim szerint 35,9x28,1 mm.

Ambrus Béla

NAGY HOLLÓCSAPAT (CORVUS CORAX) A TORNAI-DOMBSÁGBAN. 1995. június 29-én Tornaszentjakabtól É-ra fekvő domboldal magasfüvű gyepét éppen munkagép kaszálta. Ebben az időpontban szedegetett ott kb. 80 példány holló, 8 fehér gólya, mintegy 100 seregély és 5-6 barázdabillegető. Egy hét múlva csak seregélyeket láttunk a területen.

Endes Mihály, Balogh Péter

ADATOK AZ AGGTELEKI-KARSZT ÉLŐVILÁGÁHOZ. Az utóbbi években a területen örvendetesen nőtt a hollók (Corvus corax) száma. Az 1993-1995. július-augusztus hónapokban több, pestisben elpusztult vaddisznót (Sus scrofa) lehetett megfigyelni, a Kecső-patak völgyében, Lófej-völgyben, Haragistyán, Nagy-oldalra felvezető úton, Kisszód-völgyben. Több tetem erősen ki volt már kezdve, Kecső-völgyben 3 hollópár is felrepült táplálkozásában megzavarva. A vidéken szinte mindenütt túlzsúfolt, eltartóképességhez mérten nagy

létszámú a disznóállomány, amelyben a járványok is gyorsabban terjednek, jóval több áldozatot szednek.

Szabó Sándor

DOLMÁNYOS VARJÚ (CORVUS CORNIX) HATALMAS LÉTSZÁMÚ TÁPLÁLKOZÓ CSAPATA. 1995. augusztus 27-én a Csincsa-csatorna mellett elterülő kömlői Bíbicesen a faj 190 példányos homogén táplálkozó csapatát figyeltem meg, friss szántáson. Az öreg és fiatal madarakból álló csapat, és a közelben nagyfeszültségű távvezetéken pihenő közel 400 vadgerle (Streptopelia turtur) több alkalommal a levegőbe emelkedett a felettük alacsonyan köröző 2 békászósas (Aquila pomarina) 1 imm. parlagi sas (Aquila heliaca) és egy pusztai ölyv (Buteo rufinus) miatt. A faj ilyen mértékű, költési idény utáni csoportosulását az elmúlt 10 évben nem sikerült még megfigyelnem, hiszen az eddig észlelt legnagyobb együtt mozgó csapat is maximum 65-70 példányból tevődött össze. A Hevesi-síkon a lőfegyveres dúvadirtás intenzitásának csökkenése, a szelektív hatású kemikáliák (F_1-es tojás) ritkább használata, a mezőgazdasági területeken szerzett táplálékaiban a lecsökkent növényvédőszer tartalom mind hozzájárult, hogy ha kismértékben is, de megerősödhetett a fészkelőállomány az elmúlt néhány esztendőben.

Ambrus Béla

BÚBOS CINEGE (PARUS CRISTATUS) A TORNAI-DOMBSÁGBAN. 1995-ben a vidék ÉK-i részében több pár fészkelését bizonyítottuk idős lúc- és erdeifenyvesben. A kistájon mind a hat hazai költőfaj él.

Endes Mihály, Balogh Péter

VÍZIRIGÓ (CINCLUS CINCLUS) JÓSVAFŐN. A Tengerszemnél 1995 júniusában egy adult példány táplálkozott rendszeresen. Gyakran felrepült a parton álló épület tetejére.

Endes Mihály

LÉPRIGÓ (TURDUS VISCIVORUS) FÉSZKELÉSE DEBRECEN-NAGYCSERÉN (HAJDÚSÁGI TÁJVÉDELMI KÖRZET). 1995. III. 25-én a Nagycsere körzetében lévő keményfa erdő É-i oldalán egy kiligetesedő magyar kőris állományban fészkét építő léprigó párt figyeltünk meg. A fészek magasan, egyik fa mintegy 16 méteren lévő törzsvillájának mélyedésébe készült. A fészekanyagot a környező füves térségben gyűjtött száraz fűszálak jelentették, melyet a pár mindkét tagja hordta a fészekbe. A léprigó egyedeit a területen minden évben - eltérő egyedszámban - rendszeresen megfigyeltük, őszi, téli és kora tavaszi időszakban. Saját megfigyelésünk szerint fészkelése bizonyítható a "panorámaút" és a Fancsika I-es tó között bezárt, fenyővel telepített kevert erdőkben is. (pl. 1994. június 25.: több fiatal példányt láttunk). A jelzett nagycserei erdőben és ennek térségében a faj

fészkeléséről nem rendelkeztünk bizonyítható adatokkal, így ez egyben új faunisztikai megfigyelést jelent.

Juhász Lajos

RÉSZLEGESEN ALBINÓ FEKETE RIGÓ (TURDUS MERULA). 1995. április 13-án az egri Faiskola úton egy táplálkozó adult tojó fekete rigót figyeltem meg, amelynek mindkét szárnyán 3-4 karevező fehér színezetű volt.

Ambrus Béla

SÁRGAFEJŰ KIRÁLYKA (REGULUS REGULUS) VALÓSZÍNŰ FÉSZKELÉSE A TORNAI-DOMBSÁGBAN. Idős lúcosban észleltünk 1995. júniusában egy éneklő hímet.

Endes Mihály, Balogh Péter

A PÁSZTORMADÁR (PASTOR ROSEUS) 1995. ÉVI MOZGALMÁRÓL A HORTOBÁGYON. Az első vonuló csapatot május 28-án délelőtt 9^h körül észleltem a Górés madártelep közelében. A 8-10 főből álló csapat DDK irányból érkezett, s a közeli akácokon pihent meg. Újabb, hasonló társaságok jelentek meg, 10-15 perces, szabályos időközökben, és rövid pihenés után ugyanabban az irányban - a Meggyes-erdő felé - húztak el. Ezen a napon kb. 140-150 példány mozgott erre összesen.

Alacsonyan, a talaj felett mindössze 5-6 m magasságban, szinte zsinórszerűen követve egymást repültek egy akácfa sorral párhuzamosan.

Dudás Miklós

(szerző elmondása szerint az északi Hortobágyon - Tarr János szóbeli közlése alapján - ez évben 60 pár költött. Szerk.)

ADATOK A PÁSZTORMADÁR (PASTOR ROSEUS) HAZAI ELŐFORDULÁSÁHOZ. 1995. 07. 12-től két héten keresztül 3 pár tartózkodott Derecske határában egy gyümölcsösben. A madarak egy fekete eperfán táplálkoztak a legtöbbször. Mindig külön mozogtak a szintén odajáró seregélyektől. Mivel e késői időpontban a fészküket már el kellet hagyniuk, ezért költésük csak feltételezhető, bár fészkelésre alkalmas objektum (szalmakazal, juhhodály stb.) tucatjával található a terepen. Fészkelésük mellett szól, hogy a hímek rendszeresen kiültek énekelni, hűek maradtak a területhez és a párokkal mozgott néhány fiatal példány (etetést nem láttam). Bizonyára a hortobágyi invázió leszakadt párjairól volt szó.

Balog Péter

PÁSZTORMADÁRRAL (PASTOR ROSEUS) KAPCSOLATOS MEGFIGYELÉSEK A HORTOBÁGYON. 1994-es invázió alkalmával a Kis-Cserepes juhászatának hodályain költők fészkelőtársai a házi galamb, a füstifecske, barázdabillegető, seregély és a házi veréb voltak. Külön említem a csókákat, amelyek nagy figyelmet fordítottak a pásztormadár fészkekre, s igyekeztek azokba benyúlni, behatolni. Alapos a gyanú, hogy kirepülés előtt álló fiókáik számára igyekeztek zsákmányt

szerezni. Meglepő volt az a tény is, hogy a közeli környék sziki és löszgyepein ebben az időben (június 10.) szöcske és sáska szinte egyáltalán nem, bogarak és kistermetű lepkék pedig csak nagyon csekély számban voltak.

Endes Mihály

CSONTTOLLÚ (POMBYCILLA GARRULA) 1996-OS ELŐFORDULÁSA DEBRECENBEN. Január 8-án, nagyobb fenyőrigó csapatban láttam 3 példányt.

Szabó Sándor

TAVASZI MADÁRVONULÁSI ADATOK A KÖZÉP-TISZÁRÓL. Dombrádnál 1993. március 15-én a zajló folyó szélén 1 szürke gémet, kb. 30 nagy liliket, kb. 50 tőkés récét láttam. Egy parti nyárfán közép fakopáncs magános példánya mutatkozott, s ez a folyó középső és felső szakaszát tekintve is az első megfigyelése.

Endes Mihály

ADATOK A VARBÓI-TÁROZÓ DENEVÉRFAUNÁJÁHOZ. A Varbói-tározón és közvetlen környékén 1995 második felében többször megfigyeltünk denevéreket. Függönyhálónkba gyakran került a hosszúfülű denevér (Plecotus auritus), illetve két esetben a Brandt denevér (Myotis brandti). Szeptember elején a délutáni órákban egy óriás korai denevért (Nyctalus lasiopterus) láttunk a viszonylag rendszeres néhány példány korai denevér (Nyctalus noctula) mellett.

Vizslán Tibor, Pignitzer Beáta

KERTI PELE (ELIOMYS QUERCINUS) ELŐFORDULÁSA AZ AGGTELEKI NEMZETI PARK TERÜLETÉN. 1994. 08. 18-án éjjel a Tohonya-völgyi területen észleltem egy példányt, amint éjjel lámpázáskor odagyülekező rovarokat fogyasztott. Igen óvatosan és villámgyorsan közlekedik akár a függőleges falakon is. Táplálkozó körútjára mindig éjjel 11 óra után indul el. Ugyancsak ezt a fajt 1995. 08. 20-án is észleltem. A közeli lucfenyő ágain vadászott, szintén a fényre odagyűlt rovarokra.

Szabó Sándor

ERDEI PELE (DRYOMYS NITEDULA) ISTVÁNKÚTON. 1992. július végén észleltem egy adult példányát eredi cserjén.

Balogh Péter

FÖLDKUTYA (SPALAX LEUCODONI) A NAGYERDŐ SZÉLÉN. Egy példányát fogták a Pallagi út és Benczúr Gyula út közti kereszteződésben 1989. június 28-án. Az állat az aszfaltozott útra kerülve sikertelenül próbálkozott a homokon oly bevált gyors földbe való beásással. Ekkor sikerült három, arra járó biológus hallgatónak (erdei Zsolt, Braun Mihály, Vaskó György) megfognia. A példányról fotó is készült, utána pedig a Hajdubagosi földikutya rezervátumba szállították ki.

Szabó Sándor

NYUGATI OSTORFA (CELTIS OCCIDENTALIS) MINT A VADON ÉLŐ ÁLLATOK TÁPLÁLÉKFORRÁSA. Ennek a fának a termése több madárfajnak is közismerten téli táplálékát képezi. Főként a

fenyőrigó és a csonttollú csapatok, valamint a meggyvágók keresik fel. Debrecenben ezeken kívül vetési varjakat, fekete rigókat (ennek a fajnak 6-8 főből álló csapatait - vajon hazai példányokról van-e szó?), mezei verebeket láttunk ágaik között. Utóbbiak, csőrükben forgatva szedik le a vékony, ízletes réteget, s a magot nem nyelik le. A meggyvágók a fák alá lepotyogott magokat is összeszedegetik. Végül a nyest téli ürülékében is megtalálható az ostorfa termése. Azt eddig nem sikerült tisztázni, hogy a fáról, vagy alóla táplálkozik-e?

Endes Mihály, Szabó Sándor